
Antoinette Lodewijks:

Hé, doe je mee?

Een nieuw boek met liedjes en versjes voor kleuters

Hilde van Haute *Hé, doe je mee?* Liedjes, dansjes en versjes voor kleuters. Hasselt, Mozaiek, 1997. 298 blz. ISBN 90-6822-432-8, f49.

Hé doe je mee? Dat is (zingend) vragen naar de bekende weg, wat betreft Antoinette Lodewijks. Dat zult u merken als u onderstaand artikel leest. Lodewijks doet mee, en waarom zou u ook niet meedoen? Het is natuurlijk leuk om te zingen, maar het is ook nog een zinnige bezigheid. Mooier kan niet: plezier hebben en ook nog de taal stimuleren, bijna ongemerkt.

Wilt u toch een verantwoording? Vanuit een ongedekte hoek kunt u uw kleuters bestoken met een taalaanbod waar zij nooit aan gedacht hadden. Bovendien, liedjes betekenen rijm. Liedjes betekenen herhaling, zonder dat het vervelend wordt. Liedjes kunnen nieuwe woorden aanleren, vaak met een referentiekader waardoor ze nooit meer vergeten worden. Liedjes betekenen oefening in de uitspraak, die je als kleuter onopgemerkt kan bijstellen. Als je liedjes kunt zingen, weet je hoe de Nederlandse taal klinkt.

Liedjes en versjes zijn dé uitzonderingen op de principes van ervaringsgericht onderwijs. Hoe gekker, hoe beter, als het maar goed klinkt en de fantasie stimuleert. Het lijkt misschien ondoordacht, maar er gebeurt niet zómaar wat! Hieronder vertelt Antoinette Lodewijks over haar ervaringen met een nieuw boek vol versjes en rijmpjes voor kleuterleerkrachten.

Liedjes, dansjes, versjes, het zijn naar mijn idee wezenlijke, belangrijke dingen als je bezig bent met de opvoeding van en het

onderwijs aan jonge kinderen. Als er dus op dat gebied weer eens een nieuw boek verschijnt, dan is het leuk om te onderzoeken of het voldoet aan je verwachtingen.

Als je zelf inmiddels al jaren voor een kleutergroep heb gestaan, ga je voor jezelf en voor de kleuters steeds meer eisen aan een dergelijk boek stellen. Er mogen bijvoorbeeld best een aantal bekende versjes en liedjes in staan, maar veel leuker is het om te kijken of er iets nieuws in staat wat jezelf onmiddellijk aanspreekt en waarvan je verwacht dat dat ook bij de kleuters het geval zal zijn.

In *Hé, doe je mee?* van Hilde van Haute valt mij één ding meteen op. Het boek is bedoeld voor peuters en kleuters vanaf twee en een half tot ongeveer vijf jaar. Hieruit blijkt dat dit boek eigenlijk geschreven is voor een Vlaamse schoolgroep, waar het gebruikelijk is dat kinderen al vanaf twee en een half jaar naar school gaan. In Nederland zijn kinderen van tweeënhalf jaar een heel andere doelgroep dan kinderen van vier jaar en ouder. Kinderen van tweeënhalf kunnen in Nederland een peuterspeelzaal of kinderdagverblijf bezoeken, maar pas vanaf vier jaar bezoeken kinderen de basisschool.

Als die vierjarigen op de basisschool komen, is er gezien de verschillende voorschoolse mogelijkheden een grote diversiteit aan bagage op dit gebied. Het ene kind kent allerlei liedjes (weliswaar vaak traditioneel), het andere haast nog geen enkel. In dat opzicht is het boek *He, doe je mee?* wel een goed beginpunt. Je kunt starten met iets heel simpels om te ontdekken wat de kleutergroep aankan. In ons geval vindt de juf het zelf heel erg leuk om deze activiteiten te doen en dan kan de groep dus ook al snel wat meer dan een simpel versje van twee à drie regels!

De eerste indruk

Het boek ziet er voor mij aan de buitenkant gezellig uit, al is het plaatje op de voorkaft niet tekenend voor de situatie zoals die plaatsvindt in een groep met jonge kinderen. Het plaatje suggereert meer een midden- of bovenbouwgroep van een basisschool (zie afbeelding 1).

Globaal is het boek als volgt opgebouwd:

Afbeelding 1: De kaft van Hé, doe je mee?

- het is heel overzichtelijk ingedeeld in maanden;
- per maand worden 4 of 5 thema's uitgewerkt;
- elk thema heeft liedjes, versjes en dansjes, waarbij een leeftijdsindicatie vermeld is;
- bij elk liedje, versje, etcetera zijn duidelijk werkwijze en doelen aangegeven. Daarnaast zijn er ook tips, boekentips, poppenspeltips en godsdiensttips (zie ook afbeelding 2 en 3);
- achter in het boek zijn de liedjes nog eens apart bij elkaar gezet met de muziek erbij;
- tot slot zijn als kopieerbijlage diverse kleurplaten opgenomen.

Als je het boek voor de eerste keer doorbladerd, is het leuk als je er bekende dingen in tegenkomt. Het is echter nog leuker om er juist veel onbekende dingen in tegen te komen. Mijn eerste indruk van het boek is dan ook goed: overzichtelijk en duidelijk. Alleen de kleurplaten achter in het boek vind ik persoonlijk heel lelijk; ik denk dat ze ook de kleuters niet zullen aanspreken.

Na het doorlezen van enkele liedjes en versjes denk ik heel voorzichtig dat het hier

en daar wel wat eenvoudig zal zijn voor een heterogene kleutergroep van een gemiddelde basisschool in Nederland. Deze kleutergroepen bevatten over het algemeen vier- tot zesjarigen door elkaar.

Vanwege een al vastgesteld programma heb ik niets kunnen doen met de diverse liedjes en versjes rondom Sinterklaas en Kerst, maar ik moet zeggen dat dat me wel spijt, want daar staan heel leuke dingen bij. Kunt u zich voorstellen: een Sint met bevroren oren, omdat hij zijn mijter heeft verloren? Een beeldend versje voor kleuters van 4 jaar!

De praktijk

In de maand januari is de rust in de klas weer teruggekeerd na alle feestdagen en vakanties. Dit is dus de ideale gelegenheid om eens wat dingen uit te proberen uit ons nieuwe boek!

Eigenwijs, zoals mensen uit het onderwijs wel vaker genoemd worden, volg ik niet direct de lijn die is uitgestippeld in het boek voor de maand januari. Leuker leek het me om er gewoon zo hier en daar eens wat uit te halen, versjes die me zelf ook meteen aanspraken.

LES 1: VERSJE OVER VRIENDEN ZIJN 'Stap, stap, stap' is een versje van zes regels en vooral de regel over Zwarte Piet in dit versje, die nog even terugreikt naar de voorbije feestdagen, spreekt de kinderen aan (zie afbeelding 2). Een versje aanleren is een activiteit die bij mij in de kleutergroep altijd plaatsvindt in de kring. Versjes vragen om uitbeelding, dus ik begin met het opzeggen van het versje met daarbij de nodige bewegingen. De kinderen zijn meteen geboeid en al bij de tweede keer opzeggen en uitbeelden van mijn kant zijn er kleuters die spontaan gaan meedoen. Vooral voor de groep oudste kleuters in de kring vormt de tekst van het versje geen enkel probleem. Ook bij de jongere kleuters doen er al een heel stel mee. Na de nodige variaties (eerst alle jongens, dan alle meisjes, alle vierjarigen, alle vijfjarigen, etcetera) kunnen bijna alle kleuters het versje opzeggen! Ook de nodige gebaren worden nadrukkelijk geoefend. We ronden de activiteit af met een kort gesprekje over vrienden zijn en doen dan de jassen aan om buiten te

2. VRIENDEN ZIJN

VERSJE

Bron: Hilde Van Haute

Thema: vrienden

Organisatie: klassikaal

Leeftijd: + 4-jarigen

Benodigheden: geen

*Stap, stap, stap,
wie is dat?
Hé, jou ken ik niet,
jij bent toch niet zwarte Piet?
Wil je soms mijn vriendje worden,
nou kom dan maar spelen morgen!*

WERKWIJZE:

L. brengt het versje en op 'kom dan maar spelen morgen' de kom-beweging maken met de arm. Dan mag deze kleuter (bij grote klasgroepen 2 of 3 kleuters) een vriendje uit de kring kiezen en kan het versje opnieuw beginnen.

DOELEN:

- kleuters begrijpen de inhoud van het versje
- kleuters begrijpen meer en meer de waarde van vrienden zijn

BOEKENTIPS:

- Bourgeois, P. en Clark, B., Sam heeft een slechte dag, Clavis, Hasselt, 1996.
- Imai, M., Lilly en Toto, Clavis, Hasselt, 1994.
- Mac Donald, A. en Fox-Davies, S., Kleine bever en de echo, Lemniscaat, Rotterdam, 1990.

POPPENSPELTIPS:

- 'Valentino de Kikker' en 'Vriendjes', uit Gaens, N. en Geerts, C., Help, ik heb een draak gezien!, Clavis, Hasselt, 1991, p.186-189 en p.129-130.

GODSDIENSTTIPS:

- gesprek: 'Jezus heeft ook vrienden, zijn apostelen'
- Wie was 'De barmhartige Samaritaan'?

Afbeelding 2: 'Stap, stap, stap' een versje over vrienden zijn.

gaan spelen. Tijdens het vormen van de rij wordt het versje op speelse wijze door een aantal kleuters nog eens herhaald en uitgebeeld. Het is meteen een mooie gelegenheid om een klein probleempje op te lossen van twee kleuters die elkaar op dat moment geen hand willen geven!

Deze hele activiteit nam hooguit een kwartiertje in beslag. Doordat het zo goed aan-

sloeg, konden bijna alle kleuters het opzeggen: een 'score' van bijna 100 procent!

LES 2: DE GROTE BANAAN De keuze van dit lied gaat terug op mijn eigen gezinssituatie. Mijn jongste dochter van 4 jaar heeft ditzelfde lied een aantal maanden terug op haar school geleerd en met veel plezier. Dit is voor mij een aardige graadmeter of kleuters het

Afbeelding 3: 'De grote banaan' een lied over een dansende banaan.

leuk vinden.

Tijdens het fruit eten op een woensdagochtend maakt een kleuter een grapje tegen mij over een banaan die ik uit mijn tas heb getoverd. Ik ga daar meteen op in door te vertellen dat ik een heel speciale banaan heb meegebracht. Vervolgens zing ik het lied (zie afbeelding 3). Ik laat ondertussen de banaan dansen op mijn hand en mijn arm. Een aantal kinderen heeft ook een banaan meegebracht. Zij doen meteen mee, zodat we een hele dansende bananengroep hebben in onze klas. Terwijl de kinderen hun banaan opeten, zing ik het lied nog enige malen voor en als ik de kleuters uitnodig om mee te gaan doen, wordt dit enthousiast gedaan.

De melodie van het liedje is niet zo heel eenvoudig, ook al staat er bij de beschrijving dat het voor vierjarigen is. Het wordt toch goed overgenomen. Resultaat: een nieuw lied dat de hele verdere dag door de klas klinkt.

LES 3: HET SPIEGELTJE 's Morgens vroeg in de klas haal ik een mooi rond spiegelkje uit mijn tas. Ik houd het voor mijn eigen gezicht en trek een aantal verschillende gezichten, zonder er iets bij te zeggen. Hierna geef ik het spiegelkje door in de kring, terwijl ik het versje ga opzeggen (zie afbeelding 4). De

kleuters trekken allerlei vreemde gezichten, vooral gekke bekken zijn favoriet.

Als het spiegelkje is rondgeweest en het versje is uit, vraag ik de kleuters of ze ook gehoord hebben wat voor verschillende gezichten je allemaal kunt trekken. Hierna gaat het spiegelkje nog verschillende malen rond. Daarbij geef ik iedere keer een opdracht, bijvoorbeeld 'maak een lachend gezicht, een boos gezicht', etcetera. Ondertussen laat ik iedere keer weer het versje horen.

De werkwijze van de rest van de les is hetzelfde als bij het versje 'Stap, stap, stap', alleen blijft gedurende de hele les het spiegelkje rondgaan. Opvallend is het dat er tijdens zo'n les, waar bijna iedereen van geniet, ook enkele kleuters absoluut geen gezichten willen trekken voor de spiegel. Het lijkt wel of ze bang zijn hun gevoelens op die manier bloot te geven!

Mijn bevindingen

De lessen die ik heb uitgetoetst uit *Hé, doe je mee?* zijn me uitstekend bevallen. Het lied 'De grote banaan' is een bestaand lied, maar de twee versjes die ik heb uitgekozen, zijn beide van de hand van de schrijfster zelf. Dit zegt op zich wel iets natuurlijk! Hilde van Haute is volgens mij een echte kleuterleidster uit de praktijk, die zelf heeft gezien en geleerd wat kinderen aanspreekt.

Ik heb me bij het uitproberen beperkt tot het uitkiezen van vers en lied. Ik heb in de klas verder geen gebruik gemaakt van de diverse tips die Hilde de lezer doet. De jarenlange ervaring die ik inmiddels heb, zorgt ervoor dat de suggesties die Hilde aandraagt eigenlijk automatisch aan bod zijn gekomen. Als ik die tips later teruglees, heb ik ze allemaal min of meer toegepast. Ik kan me echter voorstellen dat je deze tips wel gebruikt als je pas voor de klas staat en nog een stuk ervaring mist. Ze zijn namelijk zeer goed bruikbaar en praktisch van aard.

In de loop van de jaren heb ik op het gebied van liedjes en spelletjesboeken al heel wat materiaal verzameld. Er zijn al boeken verschenen in diverse soorten en maten, maar de inhoud ervan brengt niet altijd heel vernieuwende ideeën. Wat al heel lang op de markt

3. HET SPIEGELTJE

VERSJE

Bron: Hilde Van Haute

Thema: gevoelens, spiegels

Organisatie: klassikaal

Leeftijd: + 4-jarigen

Benodigdheden: een grote spiegel waar een kleuter volledig voor kan staan

Spiegeltje, spiegeltje

ik kijk in jou.

Spiegeltje, spiegeltje,

wat zie ik nou?

Ik zie een kindje dat lacht en zingt.

Ik zie een kindje dat boos is en springt.

Ik zie een kindje met een gekke snoet.

Ik zie een kindje dat me groet.

Spiegeltje, spiegeltje

kijk me aan.

Spiegeltje, spiegeltje

ik moet nu gaan!

Afbeelding 4: 'Spiegeltje, spiegeltje', een versje over gevoelens.

is, zoals bijvoorbeeld de liedbundeltjes van Herman Broekhuizen, wordt nog altijd in veel klassen van de basisschool gebruikt. Erg veel nieuws is er niet onder de zon, en als er al nieuw materiaal verschijnt, wordt dat niet of nauwelijks bij basisscholen onder de aandacht gebracht. Je moet vaak zelf op pad om iets nieuws te vinden. In dit opzicht biedt *Hé, doe je mee?* een welkome aanvulling op het bestaande repertoire.

Wat ik jammer vind bij dit boek is dat een groot deel van de versjes die in dit boek staan voor een heterogene kleutergroep veel te eenvoudig zijn om te gebruiken. Als ik de versjes met de leeftijdsindicatie twee en een half jaar eens bekijk, dan is er een hele grote groep die afvalt in de basisschool.

Er is voor uitbouw naar de andere kant helaas geen categorie moeilijker versjes opgenomen, zodat de groep oudste kleuters tekort

zou komen als alleen dit boek als leidraad gebruikt zou worden. Kleuters vinden het namelijk ook wel eens een uitdaging om zich vast te bijten in een heel moeilijk versje dat bijvoorbeeld bestaat uit meerdere strofen. Die komen in dit boek helemaal niet voor. Jammer, jammer! Echt een gemis in een dergelijk boek.

Met betrekking tot mijn eigen werksituatie (heterogene kleutergroep in een gemiddelde basisschool) vind ik *Hé, doe je mee?*: een prettig, handzaam boek, goed te gebruiken naast een bestaande goede muziekmethode, maar een boek dat niet geheel en al volstaat naarmate het schooljaar vordert. Ik zou dus aan Hilde van Haute willen vragen: verzamel verder, iets moeilijker en breng nog eens een deel uit dat meer is toegespitst op de vijf- en zesjarigen binnen onze kleutergroepen.